

BASIN BÜLTENİ

TRABZON MİLLETVEKİLİ
M. AKİF HAMZAÇEBİ'NİN

28.05.2004 TARİHİNDE

ATO İŞBİRLİĞİYLE DÜZENLENEN I. PERAKENDECİLİK FORUMU “DÜŞÜK ENFLASYON ORTAMINDA PERAKENDECİLİK SEKTÖRÜ ve VERİMLİLİK” KONULU KONFERANS'TA YAPTIĞI KONUŞMANIN ÖZETİ

- ✓ **Enflasyonla yaşamak da enflasyonsuz yaşamak da siyasal iktidarların tercihidir.**

Enflasyonla yaşamak da enflasyonsuz yaşamak da siyasal iktidarların tercihidir. Tabi ki doğrudan sorulduğunda hiçbir iktidar enflasyonist politikaları tercih ettiğini söylemez ama uygulanan politikalarda tutarlı olunmaz ise enflasyonla karşı karşıya kalınır.

Türkiye 1980li yılların başında dış ticaretini libere etmiştir. Bu politika ile ilk yıllarda önemli ekonomik büyümeler elde edilmiştir. Ancak kamu açıklarının borçlanmayla kapatılmaya başlandığı 1984 yılıyla başlayan süreç sonunda 1989 Ağustos ayında (kamu açıklarının finansmanını kolaylaştırmak amacıyla) sermaye hareketlerinin serbest bırakılmasıyla birlikte Türkiye yeni bir döneme girmiştir.

- ✓ **Sermaye hareketlerinin serbest bırakılması kararı beklenen sonuçlara yol açmamıştır.**

İlk bakışta, özellikle de o yıllarda doğru gibi gözüken bu karar ne yazık ki beklenen sonuçlara yol açmamıştır. Bu kararla dönemin hükümeti kısa ve orta vadede talep ağırlıklı büyümenin finansmanında kullanılacak önemli bir kaynağı da Türkiye'ye çekmeyi amaçlamıştır.

Her ne kadar dış ticaretin serbestleştirilmesi sonucu elde edilecek kazanımların, sermaye hareketlerinin ciddi oranda serbestleştirilmesine bağlı olarak artacağı doğruysa da bu kararlar alınırken liberalizasyonların ön koşulları ve sıralamasının taşıdığı önem gözardı edilmemelidir.

- ✓ **Gerekli şartlar oluşturulmadan sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi erken verilmiş bir karar olmuştur.**

Bu açıdan yani gerekli şartlar oluşturulmadan sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi erken verilmiş bir karar olmuştur. Bu kararla 10-12 yıl sürecek, ekonomide kırılganlığın ciddi boyutta arttığı, krizlerin yaşandığı bir dönem başlamıştır.

Kamu sektöründe mali disiplin sağlanmadan, yapısal reformlar yapılmadan ve gerekli düzenleme ve denetleme kurumları oluşturulmadan girişilen finansal liberalizasyon ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi sonucunda Türkiye, dönemin hükümeti tarafından

beklenen büyüme potansiyelini gerçekleştirememesinin yanısıra arzu edilmeyen, ancak şaşırtıcı da olmayan sonuçlarla karşı karşıya kalmıştır.

Bu sonuçların başında yüksek ve kronik enflasyon ile büyüme sürecini ciddi boyutlarda kesintiye uğratan ekonomik krizler gelmektedir.

- ✓ **İstikrarlı bir makro ekonomik ortamın gündeme gelmemesi büyüme süreçlerinin zaman zaman krizler ile kesilmesine ve ciddi üretim kayıplarına yol açmıştır.**

Bütçe açıkları ile yapısal reformlar vasıtası ile mücadele edilmemiş olması, geleceğe yönelik enflasyon beklentilerinin indirilmemesine, hatta muhtemel monetarizasyon artan enflasyon beklentilerini geleceğe taşıyarak enflasyondaki yapışkanlığın artmasına neden olmuştur.

1990lı yıllar boyunca yüksek enflasyona rağmen bazı yıllarda elde edilen yüksek büyüme hızları uygulanan yanlış politikalarından geri dönüşü zorlaştırmıştır.

- ✓ **1989-2002 yılına kadar olan dönemi Türkiye'nin kayıp yılları olarak tanımlamak yanlış olmaz.**

Oysa enflasyonla büyüme arasındaki ilişki negatiftir. Bu nedenle 1989-2000 dönemini hatta 2002 yılına kadar olan dönemi Türkiye'nin kayıp yılları olarak tanımlamak yanlış olmaz. 1988-2002 döneminde Türkiye'nin ortalama yıllık büyüme hızı yüzde 3,2 olmuştur.

- ✓ **Sürdürülebilir büyüme kavramının Türkiye'nin gündemine girmesi 2000-2001 krizlerinin sonrasında olmuştur.**

1999 yılında krize giren ekonomi yüzde 6,4 küçülmüştür.

2000 yılıyla beraber IMF destekli bir istikrar programı uygulanmaya başlanmıştır. Sabit kurun da desteğiyle başlangıçta iyi giden program

1. Yapısal reformlardaki gecikmeler,
2. Cari açığındaki artış,
3. Programın sürdürülebilirliğine ilişkin tereddütler nedeniyle önce 2000 Kasım, sonra da 2001 Şubat krizleriyle başarısızlığa uğramıştır.

2001 Krizi sonrasında Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulanmaya başlandı. Program 2002 ve 2003 yıllarında enflasyonun indirilmesi, büyüme, nominal faizlerde düşüş ve ihracatta artış konularında olumlu sonuçlar verdi. Program uygulaması halen devam etmektedir.

- ✓ **2001 KRİZİNE YOL AÇAN ETKENLERİN BİR KISMI ŞİMDİ YENİDEN ORTAYA ÇIKMAYA BAŞLADI.**

Ancak 2001 krizine yol açan etkenlerin bir kısmı şimdi yeniden ortaya çıkmaya başladı. 2003 yılından beri konuşulan cari açık yeniden ekonominin gündemine oturdu. 2000 yılından farklı olarak dalgalı kurun olması cari açık tehlikesini ortadan kaldırmamaktadır. Türkiye gibi ülkelerde cari açık kur bağlantısı zaman zaman kopabilmektedir. 2003 yılının cari açık tutarı 6,6 milyar dolardır. 2004 yılının ilk üç aylık cari açık tutarı 5 milyar dolardır. 2004 cari açık hedefi ise başlangıçta 7,6 milyar dolar öngörülmüşse de daha sonra bu rakam 9,2 milyar dolar olarak revize edilmiştir.

- ✓ **İthalat ihracattan çok daha hızlı bir şekilde artmaktadır.**

İhracatta yüzde 25 artış, bavul ticaretinde yüzde 15,9 artış, ithalatta yüzde 40,9 artış. Görüldüğü gibi ithalat ihracattan çok daha hızlı bir şekilde artmaktadır.

- ✓ **Hükümet cari açık tehlikesi karşısında “korkmayın, bir şey olmaz” tavrı içerisinde.**

Cari açıktaki artış yanında Türkiye’den yurt dışına para kaçıışı vardır. Diğer bir deyimle sıcak para geldiği yere dönmektedir. Para kaçışında Amerikan Merkez Bankası (FED)nin faiz artırımını sinyali vermesi kadar, cari açık tehlikesinin yarattığı ortam ve hükümetin YÖK Yasasıyla iç ve dış piyasalarda yarattığı tedirginlik rol oynamıştır. Hükümet cari açık tehlikesi karşısında “korkmayın, bir şey olmaz” tavrı içerisinde.

- ✓ **Hükümet cari açığa önlemlerde geç kalıyor. Politikalarda bütüncül bir yaklaşım göstermiyor.**

Hükümetin önlem olarak kamuoyuna ilan ettiği

- Kamu bankalarının tüketici kredilerini kısıması
- Hurda araçta ÖTV indirimi

Cari açığa karşı yeterli önlem olamazlar.

- ✓ **Henüz güven ortamının uzağındayız.**

Esasen cari açık yanlış, özensiz ekonomi politikalarının sonucudur. Hükümetin politikalarının güven vermemesi, yarın ne olacağı konusundaki belirsizlik ve endişeler Merkez Bankası’nın “Enflasyon Hedeflemesi”ne geçmesini engellemektedir. Enflasyon Hedeflemesi bütün politikaların tutarlı ve kararlı bir şekilde uygulanacağı mesajının inandırıcı bir şekilde verildiği bir ortamda uygulanabilir. Henüz bu güven ortamının uzağındayız.

Şimdi de ekonominin bazı göstergelerine dayanılarak “iyi gidiyoruz” konulu değerlendirmelere girmek istiyorum.

- ✓ **Büyüme istihdam yaratmamaktadır.**

Ekonominin bazı makro ekonomik göstergeleri olumludur. Büyüme, enflasyon, ihracat gibi. Ancak yüzde 6.5 oranındaki faiz dışı fazla (FDF) hedefini tutturabilmek için yatırımlardan bile fedakarlık yapılmaktadır. 2004 yılının yatırım tutarı bırakınız reel artışı konuşmayı, nominal olarak bile 2002 yılı yatırım programının altındadır. Program bu yapıyla büyümeye rağmen işsizlik üretmektedir. İstatistiklere göre işsiz sayısı 2000 yılından bu yana her yıl düzenli olarak artmaktadır. Büyüme istihdam yaratmamaktadır. Cari açık yanında bir diğer önemli sorun budur. Kamunun üstüne düşen yatırımları yapmadığı bir ekonomide büyüme sürdürülebilir olmaz.

- ✓ **Borç / GSMH oranı düşüyor. Ancak borç çevirme rasyosu düşmüyor.**

Borç / GSMH oranı düşüyor. İç borç/GSMH 2001 yılında yüzde 69.2, 2002 yılında yüzde 55.2, 2003 ise yüzde 54.4 olarak gerçekleşmiştir.

Ancak borç çevirme oranı düşmüyor. 2002 yılında yüzde 88.8 iken 2003 yılında yüzde 95.1’e ulaşmıştır. Yani Hükümet ödediği borç miktarından daha fazlasını borçlanmaktadır.

- ✓ **Siyasi istikrar, güven ortamı sürdürülebilir büyüme için şarttır.**

Türkiye dört yıldır IMF destekli bir program uygulamaktadır. Programın performans kriteri yüzde 6.5 oranındaki Faiz Dışı Fazla’dır. Bu oranın uzun süre devam ettirilmesi kamu yatırımlarını, üretimi ve istihdamı olumsuz etkilemesi yanında, sosyal politikaları da bozmaktadır. Bu oranın mutlaka makul düzeylere düşürülmesi gerekir. Türkiye gibi IMF ile birlikte program uygulayan ülkelerden Brezilya’da (Türkiye’den biraz daha az borç stokuna

sahip olmakla birlikte) bu oranın yüzde 4.25 olduğu dikkate alınırsa yüzde 6.5'in ne kadar yüksek olduğu ortaya çıkar.

Tabi her şeyden önce ekonomide güven ortamının oluşması, siyasi istikrarın mevcut olması şarttır. Sürdürülebilir büyüme ancak böyle bir ortamla sağlanabilir.

Sözlerimi perakende sektöre ilişkin kısa bir değerlendirmeye tamamlamak istiyorum.

✓ **Hipermarketler standart insanı, bakkallar ise özgür insanı anlatır.**

Perakende sektör ekonominin kendisidir. Hem arz yanını hem talep yanını kapsamaktadır. Bakkal, manav, kasap, bayii gibi işletmelerle milyonlarca kişiyi ilgilendirmektedir. Öte yandan süper veya hipermarketler de ekonomimizin ve tüketim kültürünün küreselleşmesinin gerçeğidir. Ancak bu ikisi arasındaki dengeyi iyi kurmalıyız. Büyük mağazalar klasik perakende sektörü yok etmemeliler. Perakende sektör yani bakkal, manav, kasap bizim kültürümüzün bir parçasıdır. İnsanlık tarihinde önemli bir yer tutan sanayi devriminin insan yaşamındaki en büyük etkisi, yarattığı en büyük değişim kitle üretimidir. Kitle üretimi kitleleri yaratmıştır. Kitlenin olduğu yerde her şey bu ölçekte düşünölmeye, planlanmaya ve yaşanmaya başlanmıştır. Kitle iletişimi, kitle eğitimi, kitle eğlencesi, kitle alışverişi gibi. Bu ise standart insan tipini ortaya çıkarmıştır. Hipermarketler standart insanı, bakkallar ise özgür insanı anlatır. Bakkal dükkanı toplumsal etkileşimin gerçekleştiği yerlerden biridir. Gelişmiş bir kamu alanına sahip olmak istiyorsak bakkalı korumalıyız. Bakkal'ın kaybolduğu Türkiye'de kent yaşamının dokusu ve toplumsal etkileşim zedelenmiş demektir. Böyle bir durum toplumsal düzenin dengesini olumsuz etkiler.

Böylesi özellikleri olan bir sektör özenle korunmalıdır. Konu, ekonomik ve bu sektörden yaşamlarını karşılayan insanların durumunun ötesinde bu boyutuyla da ele alınmak zorundadır.

Kamuoyunun bilgisine sunulur.